

თემა №2: საერთაშორისო ბიზნესის გარემო

1. საერთაშორისო ბიზნესის გარემოს არსი და სახეები
2. გარე ფაქტორების სტრუქტურა
3. საერთაშორისო ბიზნესის პოლიტიკური გარემო
4. საერთაშორისო ბიზნესის სამართლებრივი გარემო
5. საერთაშორისო ბიზნესის ეკონომიკური გარემო
6. საერთაშორისო ბიზნესის ტექნოლოგიური გარემო
7. საერთაშორისო ბიზნესის კულტურული, ეთიკური და სოციალური გარემო
8. საერთაშორისო ბიზნესი და ბუნებრივი გარემო
9. კომპანია და მენეჯმენტის ორიენტაციები

საკონტროლო კითხვები:

1. საერთაშორისო ბიზნესის გარემოს არსი და სახეები

ნებისმიერი ფირმა, იქნება ეროვნული (საშინაო) თუ საერთაშორისო, კუნძული არ არის ის ფუნქციონირებს გარკვეულ ბიზნეს-გარემოში. ბიზნეს-გარემო არის ფირმის ფუნქციონირების პირობებისა და მის საქმიანობაზე მოქმედი ფაქტორების ერთობლიობა, რომლებიც ზემოქმედებენ ფირმაზე, ან შეძლებისდაგვარად ფირმა ზემოქმედებს მათზე.

საერთაშორისო ბიზნესი სამამულო (საშინაო) ბიზნესისაგან არსებითად განსხვავდება, რაც განპირობებულია ბიზნესის განხორციელების მასშტაბებით და მასზე მოქმედი მრავალრიცხოვანი ფაქტორებით. საერთაშორისო ბიზნეს-გარემოს ძირითადი ფაქტორებია: საერთაშორისო პოლიტიკური გარემო; საერთაშორისო სამართლებრივი გარემო; საერთაშორისო ეკონომიკური გარემო; საერთაშორისო სოციო-კულტურული გარემო; საერთაშორისო ბიზნესის ტექნოლოგიური გარემო; საერთაშორისო ბიზნესის ბუნებრივი დემოგრაფიული გარემო.

ფირმისათვის ბიზნეს-გარემოს ცოდნა აუცილებელია იმიტომ, რომ მის გარეშე ვერ იარსებებს. ასე მაგალითად, ფირმა გარემოდან ღებულობს ინფორმაციას იმის შესახებ თუ რა უნდა აკეთოს; ფირმა გარემოდან ღებულობს ეკონომიკურ რესურსებს, გარდაქმნის მას მზა პროდუქტად და ისევ უკან უბრუნებს გარემოს.

საერთაშორისო ბიზნესი ბევრად უფრო რთულადაა მოწყობილი, ვიდრე ქვეყნის შიდა, ეროვნული კერძო ბიზნესი. ამის ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი ის არის, რომ ქვეყნები ერთმანეთისგან მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან პოლიტიკური, ეკონომიკური და საკანონმდებლო სისტემებით. განსხვავებულია, ასევე, მათი კულტურის, განათლებისა და ეკონომიკური განვითარების დონეები. ყველა ეს სხვაობა არის საერთაშორისო ბიზნესზე მოქმედი მთავარი ფაქტორები.

განასხვავებენ პირდაპირ და ირიბ (არაპირდაპირ) გარემოს. **პირდაპირი ზემოქმედების გარემო** მოიცავს იმ ფაქტორებს, რომლებიც უშუალოდ გავლენას ახდენენ ორგანიზაციის ოპერაციებზე, ესენია მიმწოდებლები, მომხმარებლები, კონკურენტები, შრომითი რესურსები, კანონები და სახელმწიფო რეგულირებელი დაწესებულებები. **ირიბი გავლენის გარემოს** ფაქტორები ორგანიზაციის ოპერაციებზე პირდაპირ და სწრაფ (მყისიერ) ზემოქმედებას არ ახდენენ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, მათი ზეგავლენა მაინც ვლინდება. ასეთი ფაქტორებია: ეკონომიკის მდგომარეობა, მეცნიერულ-ტექნოლოგიური პროგრესი, სოციოკულტურული, ეკოლოგიური და პოლიტიკური ცვლილებები, ჯგუფური ინტერესების გავლენა და ბიზნესისთვის (ორგანიზაციისთვის) მნიშვნელოვანი სხვა ქვეყნებში მიმდინარე მოვლენები. საბაზრო გარემოს მრავალდონიანი სტრუქტურა გააჩნია.

არსებობს ბიზნესგარემოს ოთხი დონე, ეს არის მიკროდონე (ბიზნესის შიდა გარემო), მეზოდონე (საბაზრო ლოკალური გარემო), მაკროდონე (საერთაშორისო საბაზრო გარემო) და მეგადონე (საერთაშორისო საბაზრო გარემო).

მიკროგარემო მოიცავს ბიზნესის სუბიექტის შიდა ურთიერთობებს, რომლებიც მას ესაჭიროება სრულყოფილი ფუნქციონირებისთვის. ბიზნესის მიკროგარემოს მიეკუთვნება ფირმის ფუნქციური და სხვა სახის ქვედანაყოფები, რომლებიც უზრუნველყოფენ მისი მუშაობის პირობებს. მიკროგარემო, ასევე, მოიცავს: საფინანსო სტრუქტურებს (ბანკები, ინვესტორები), მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, რომლის მეშვეობით ხდება ფირმების რეკლამირება და სხვ.

მეზოგარემო მოიცავს ბიზნესის სუბიექტის ფუნქციონირების ფაქტორებისა და პირობების ერთობლიობას ლოკალურ დონეზე, მათ შორის რეგიონის

ეკონომიკური განვითარების დონეს და მართვის ტერიტორიულ ორგანოებს. ეს ტერიტორიული წარმონაქმნი სხვადასხვა ლოკალური აქტების (დადგენილებების, წესების, შეზღუდვების, აღკვეთების) დაწესების და ასევე ბიზნესის სუბიექტების განვითარების ლოკალური პროგრამების მიღების საშუალებას იძლევა. ეზოგარემოს დონეზე ფირმის საქმიანობაზე გავლენას ახდენენ არაეკონომიკური ფაქტორებიც, ესენია სოციალურ-ფსიქოლოგიური, ტექნოლოგიური, გეოგრაფიული და სხვ.

მაკროგარემო ბიზნესის სუბიექტებზე დიდ გავლენას ახდენს. იგი მოიცავს ეკონომიკის მდგომარეობას, ბიზნესის ინფრასტრუქტურის განვითარების დონეს, კერძოდ, ბაზრის იმ ინსტიტუტების განვითარებას, რომლებიც მოქმედებენ სახელმწიფოში. მაკროგარემო, ასევე, გულისხმობს რეგიონთაშორის ურთიერთქმედებებს სახელმწიფოს დონეზე და სახელმწიფოს ეკონომიკურ პოლიტიკას. გარდა ამისა, მაკროდონეზე ბიზნესის სუბიექტების საქმიანობაზე დიდ გავლენას ახდენს ბიზნესის არაეკონომიკური გარემო, ანუ კულტურის მდგომარეობა საზოგადოებაში, ქვეყნის ფიზიკური ან გეოგრაფიული მდგომარეობა და პოლიტიკური ფაქტორები. მაკროგარემოს უმთავრესი კომპონენტია ეკონომიკური მდგომარეობა სახელმწიფოში. ეკონომიკური მდგომარეობა ხასიათდება სტაბილურობისა და სახელმწიფოსა და ნაციონალური ეკონომიკის მდგრადობის დონით, ძირითადი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლების ტემპების ზრდით, დასაქმების და ინფლაციის პარამეტრებით და ფასების ინდექსებით. ეკონომიკური მდგომარეობის დახასიათებისათვის დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ეროვნული ეკონომიკის სტრუქტურის დადგენას ეკონომიკის სახელმწიფო და არასახელმწიფო სექტორების შეფარდების ჭრილში. აშშ-ში ამასთან ერთად ფედერალური ეკონომიკის და რეგიონული ეკონომიკის თანაფარდობის განსაზღვრა ხდება. მნიშვნელოვანია, ასევე, მოცემული მაჩვენებლებისა და პროპორციების ცვალებადობის ტენდენციების გათვალისწინება.

ბიზნესის მაკროგარემოს მეორე არსებითი კომპონენტია სახელმწიფო ეკონომიკური პოლიტიკა. იგი ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სახელმწიფო პრიორიტეტების და ნაციონალური ეკონომიკის რეგულირებისა და მართვის წესების ერთობლიობას წარმოადგენს, რომელიც ხორციელდება სხვადასხვა სახელმწიფო პროგრამების მეშვეობით. ასეთებია, მაგალითად, პრივატიზაცია, მცირე ბიზნესის მხარდაჭერა, ამა თუ იმ დარგის სახელმწიფო მხარდაჭერა, კრიმინალური ბიზნესით მიღებული შემოსავლების ლეგალიზაციის აკრძალვა. მთლიანობაში კი სახელმწიფოეკონომიკური პოლიტიკის მიზანია ნაციონალური ეკონომიკის სტაბილიზაცია და მისი განვითარება. ეროვნული ეკონომიკის სტაბილიზაციის აუცილებლობა დაკავშირებულია ეკონომიკური საქმიანობის მასშტაბების არამუდმივობასთან. ქვეყნის ეკონომიკა მუდმივად განიცდის მრავალრიცხოვანი ფაქტორების გავლენას: ჩნდება ახალი ტექნოლოგიები, ინვესტიციების სტრუქტურაში ხდება ძვრები, იცვლება მომხმარებლების

გემოვნება, რაც შესაბამისად ეკონომიკის არასტაბილურობას იწვევს. ამ პირობებში სახელმწიფო უნდა უზრუნველყოფდეს განვითარების სტაბილიზაციას, რომელიც აუცილებელია სამეწარმეო ფირმებისთვის, დაქირავებული მუშაკებისა და მომხმარებლებისთვის. ამიტომ სახელმწიფო, საჭიროების შემთხვევაში, ცვლის გადასახადების სიდიდეს და გავლენას ახდენს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკაზე. ბიზნესის მაკროგარემო და მეზოგარემო გავლენას ახდენენ ფირმის საქმიანობაზე, მყიდველთა მიერ დახარჯული ფულადი სახსრების მოცულობაზე, ასევე, ფირმის საქონლის ასორტიმენტის განსაზღვრაზე, მისი პროდუქციის ფასის დადგენაზე და, შესაბამისად, შემოსავლებისა და ინვესტიციების მოცულობაზე.

საერთაშორისო ბიზნესზე მეტად მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს **საერთაშორისო (მეგა) გარემო**. მეგაგარემო მოიცავს საქონლისა და მომსახურების მსოფლიო ბაზარზე მოქმედ პირდაპირი ზეგავლენის ფაქტორებსა და პირობებს და ასევე, მსოფლიოში არსებულ ირიბი ზემოქმედების საერთო ტენდენციებს.

2. გარე ფაქტორების სტრუქტურა

საერთაშორისო დონეზე მოქმედი ორგანიზაციების გარემო დიდი სირთულით გამოირჩევა, რაც განპირობებულია ფაქტორების უნიკალური ერთობლიობით, რომელიც ახასიათებს ცალკეულ ქვეყანას. საერთაშორისო ბიზნესის გარემოს შესწავლისა და გაანალიზების დროს იყენებენ ბიზნესგარემოს დაჯგუფებას ფუნქციური ასპექტების ნიშნით, რომლის მიხედვით განასხვავებენ ბიზნესის გარემოს შემდეგ სახეებს:

1. საერთაშორისო ბიზნესის ბიზნესის პოლიტიკური გარემო;
2. საერთაშორისო ბიზნესის სამართლებრივი გარემო;
3. საერთაშორისო ბიზნესის ეკონომიკური გარემო;
4. საერთაშორისო ბიზნესის ტექნოლოგიური გარემო;
5. კულტურული, ეთიკური და სოციალური გარემო;
6. ბუნებრივი გარემო.

უნდა ითქვას, რომ ფაქტორებისა და პირობების მრავალფეროვნების მიუხედავად, საერთაშორისო ბიზნესზე მოქმედი ფაქტორებიდან უმთავრესად აღნიშნულ ფაქტორებს ექცევა ყურადღება.

საერთაშორისო ბაზარი ბიზნესში მონაწილე სახელმწიფოების შიგა და გარე პოლიტიკის ზემოქმედების ქვეშ იმყოფება. **პოლიტიკური მდგომარეობა** და სოციალური დაძაბულობა ურთიერთობებში ართულებს შესყიდვის, წარმოების, მიწოდების, დისტრიბუციის და გასაღების პროცესებს ან საერთოდ შეუძლებელს ხდის მათ. ხშირ შემთხვევაში ეკონომიკური სანქციები გამოიყენება ამა თუ იმ სახელმწიფოებზე პოლიტიკური ზეწოლის ბერკეტის სახით. პოლიტიკური სიტუაციის სტაბილურობა ნაწილობრივ უზრუნველყოფს ეკონომიკურ და ფინანსურ სტაბილურობას.

სხვადასხვა ქვეყნის **სამართლებრივი სისტემები**, კანონები, სახელმწიფო-მარეგულირებელი დებულებები და აქტები არსებითად განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ამიტომ ორგანიზაციები, რომელთა საქმიანობა ხორციელდება საერთაშორისო გარემოში, იძულებულნი ხდებიან გაითვალისწინონ მრავალი ლოკალური ნორმატივი, რომელიც შეეხება დაბეგურის, ფასწარმოქმნის, ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციებს, ანგარიშგებლობას სახელმწიფო ორგანოების წინაშე და სხვ.

ფირმებმა, რომლებიც მუშაობენ საერთაშორისო სივრცეში, უნდა გააანალიზონ **ეკონომიკური პირობები** და დააკვირვება მოახდინონ იმ ქვეყნების ეკონომიკაზე, სადაც მათი ბიზნესი ფუნქციონირებს. გარდა ამისა, მნიშვნელოვანია საერთაშორისო ეკონომიკური ტენდენციების დადგენა, ვინაიდან ეს არსებით გავლენას ახდენს კომპანიის საქმიანობაზე.

ტექნოლოგიური გარემო ბიზნესის წარმატებული ფუნქციონირების მნიშვნელოვანი ფაქტორია. ტექნოლოგიური სიახლეები გავლენას ახდენენ წარმოების ეფექტიანობაზე, ახალი სახეობის პროდუქციის შექმნაზე, მის რეალიზაციაზე. ინფორმაციული ტექნოლოგიების სრულყოფითა და გამოყენებით შესაძლებელი ხდება ახალი სახის მომსახურებისა თუ პროდუქციის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება, მისი შენახვა და გავრცელება.

საერთაშორისო ბიზნესის სპეციალისტებისთვის მნიშვნელოვანია ქვეყნის **კულტურული, ეთიკური და სოციალური გარემოს** შეფასება, ვინაიდან სწორედ კულტურა განსაზღვრავს მნიშვნელოვანწილად ადამიანების ქცევას საყოფაცხოვრებო და სამსახურებრივ დონეზე, მათ დამოკიდებულებას სხვადასხვა მოვლენებისა და, კერძოდ, ბიზნესისადმი. კულტურა არის საზოგადოებაში მიღებული ფასეულობების, რწმენისა და ადათ-წესების სისტემა. მკვლევარების მიერ დადგენილია, რომ სწორედ სხვა კულტურულ გარემოში ბიზნესის წარმართვას, ხშირ შემთხვევაში წარუმატებლობა მოაქვს. ამიტომ საჭიროა კულტურული განსხვავებების დროული იდენტიფიკაცია და, შესაბამისად, პიროვნებათშორის კონტაქტებში ქცევისა და საქმიანი ურთიერთობების სტილისა და მეთოდების შეცვლა.

ნებისმიერი ბიზნესსისტემა ბუნებრივ გარემოსთან კავშირში მოქმედებს, რომლის შემადგენელი ნაწილი უნდა იყოს ეკოლოგიური ასპექტები. ეს კი სხვადასხვა ფაქტორების ერთობლიობაა, როგორცაა: ბუნებრივი რესურსების ხელმისაწვდომობა, ბიზნესის უსაფრთხო ფუნქციონირებისთვის ეკოლოგიური ბარიერების შექმნა, საწარმოს პროდუქციის მიმართ ეკოლოგიურ მოთხოვნები, პროდუქციის წარმოებისას ან მომსახურების გაწევისას გარემოზე საწარმოს ზემოქმედების ფორმები.

აღნიშნულ სისტემაზე გარკვეულ გავლენას ახდენენ სახელმწიფო ორგანოები, რომელთაც გარემოს დაცვის სფეროში ევალებათ ზედამხედველობა და კონტროლი. საერთაშორისო ბიზნესში მომუშავე მენეჯერებმა უნდა გაითვალისწინონ პარტნიორი ქვეყანას ეკოლოგიური კანონზომიერებების ამსახველი სამართლის ნორმები და შეისწავლონ შესაბამისი ნორმატიულ-სამართლებრივი აქტები, რათა თავიდან აიცილონ საჯარიმო სანქციებით გამოწვეული ზარალი და სხვ. საერთაშორისო ბიზნესზე მოქმედ ფაქტორების შესწავლას დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რაც განპირობებულია იმით, რომ უცხო გარემოში მუშაობა ითხოვს ადაპტაციასა და ბიზნესის წარმართვის მეთოდების შეცვლას.

3. საერთაშორისო ბიზნესის პოლიტიკური გარემო

ქვეყნების ეკონომიკური და საკანონმდებლო სისტემები ყალიბდება მისი პოლიტიკური სისტემის ბაზაზე. სწორედ ამიტომ სანამ ეკონომიკურ და საკანონმდებლო სისტემებს განვიხილავთ, მნიშვნელოვანია სხვადასხვა პოლიტიკური სიტემის (გარემოს) ბუნების გაგება.

პოლიტიკურ გარემოში იგულისხმება მასპინძელ (მიმღებ) ქვეყანაში არსებული პოლიტიკური სისტემა. არსებობს დემოკრატიული და ტოტალიტარული პოლიტიკური სისტემა. დემოკრატია არის პოლიტიკური სისტემა, რომელშიც ხალხი იმართება საარჩევნო ორგანობის (პარლამენტის) მიერ. დემოკრატია ემყარება ინდივიდუალიზმს.

ტოტალიტარიზმი არის მმართველობის ფორმა, რომელშიც პოლიტიკურ სისტემას აქვს აბსოლუტური კონტროლი ადამიანის ცხოვრების ყველა სფეროზე და, როგორც წესი, ის კრძალავს ოპოზიციური აზრისა და პოლიტიკური პარტიების არსებობას. ტოტალიტარიზმი აგებულია კოლექტივიზმზე, როგორც ინდივიდუალიზმის საწინააღმდეგო მოვლენაზე.

კოლექტივიზმში იგულისხმება ისეთი პოლიტიკური სისტემა, რომელშიც კოლექტიური მიზნები ინდივიდუალურზე მაღლა დგას. კოლექტივიზმში აქცენტი

გადატანილია საზოგადოებრივ საჭიროებებზე, რომლებიც უფრო მნიშვნელოვნად მიიჩნევა ვიდრე ინდივიდუალური თავისუფლება. ასეთ გარემოში ინდივიდუალური უფლებები შეზღუდულია იმის გამო, რომ ასეთ საზოგადოებაში დომინირებს “საზოგადოებრივი სიკეთის” ან “კოლექტიური მოგების” მიღების პრინციპი.

ინდივიდუალიზმის თანახმად, ინდივიდი უნდა იყოს ეკონომიკურად და პოლიტიკურად დამოუკიდებელი. კოლექტივიზმისაგან განსხვავებით, ინდივიდუალიზმი გულისხმობს, რომ ინდივიდუალური მოგება უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე საზოგადოებრივი. მრავალი კომპანია წარმატებით ართმევს თავს პოლიტიკური სისტემის შეფასებას თავის მშობლიურ ქვეყანაში. თუმცა, პოლიტიკური სისტემის შეფასება სხვა ქვეყანაში უფრო პრობლემატიურია. იმისათვის, რომ შევაფასოთ პოლიტიკური გარემო ამა თუ იმ სახელმწიფოში საჭიროა გამოვიყენოთ პოლიტიკური რისკების სისტემური ანალიზის პროცედურა, რომელსაც აწყდება კომპანია უცხო სახელმწიფოებში.

პოლიტიკური რისკები-ესაა პოლიტიკური პირობების ნებისმიერი ცვლილებები, რომლებიც შეიძლება არახელსაყრელად აისახოს კომპანიის საქმიან ოპერაციათა მომგებიანობაზე. პრაქტიკულად ყველა პოლიტიკური რისკი შეიძლება მივაკუთვნოთ ქვემოთ ჩამოთვლილი სამიდან ერთ-ერთ კატეგორიას. **პოლიტიკური რისკებია:**

- ◆ საკუთრების დაკარგვის რისკი, როდესაც კომპანიამ შეიძლება დაკარგოს თავისი საკუთრება ექსპროპრიაციის ან კონფისკაციის შედეგად;
- ◆ **ექსპროპრიაცია არის** კომპანიის კერძო საკუთრების იძულებითი გადაცემა მასპინძელი (ადგილსამყოფელი) ქვეყნის მთავრობაზე დანაკარგების კომპენსაციით (დაფარვით). ამ დროს იკარგება მომავალი მოგება;
- ◆ **კონფისკაცია არის** კერძო კომპანიის საკუთრების იძულებით გადაცემა (კომპენსაციის გარეშე ან უმნიშვნელო კომპენსაციით) ადგილმდებარეობის ქვეყნის მთავრობისათვის. ამ დროს იკარგება ქონება და მომავალი მოგება.
- ◆ საოპერაციო რისკი, როდესაც კომპანიის მიმდინარე საქმიანობას, ან მის მომუშავეთა უსაფრთხოებას დაემუქრება რისკი მასპინძელ ქვეყანაში, კანონმდებლობაში, გარემოს დაცვასა და საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების, ასევე ტერორიზმის, შეიარაღებული აჯანყების და სხვა მიზეზებით;
- ◆ **ტრანსფერტული რისკი**, როდესაც მთავრობა ზღუდავს კომპანიის უნარს ფულადი სახსრები გადაიტანოს ქვეყანაში და მის საზღვრებს გარეთ
- ◆ **რეპატრიაცია** კი არის სახსრების თავისუფლად გადატანის შესძლებლობა ქვეყნებს შორის

პოლიტიკურ სისტემაში გამოყოფენ მიკროეკონომიკურ და მაკროეკონომიკურ რისკებს:

მიკროეკონომიკური რისკი არის პოლიტიკური რისკი, რომელიც ეხება ცალკეულ კომპანიებს ან ქვეყნის ეკონომიკის ცალკეულ დარგებს. მაგალითად, საუდის არაბეთის ნავთობის მრეწველობის ნაციონალიზაცია XX საუკუნის 70- იან წლებში განპირობებული მთავრობის მოქმედებით.

მაკროეკონომიკური რისკი შეეხება ქვეყანაში მოქმედ ყველა კომპანიას. ასეთი ტიპის რისკის მაგალითია სამოქალაქო ომი ავღანეთსა და ერაყში.

ნებისმიერი ქვეყნის მენეჯერმა, რომელიც მიზნად ისახავს, ახალ ბაზარზე შეღწევას უნდა მოძებნოს პასუხები შემდეგ კითხვებზე: როგორია ქვეყნის პოლიტიკური მოწყობა: სახეზეა დემოკრატია თუ დიქტატურა? ძალაუფლება თავმოყრილია ერთი კაცის, პოლიტიკური პარტიისა თუ ხალხის ხელში? ქვეყანაში რესურსების განაწილება ხორციელდება თავისუფალი ბაზრის თუ ეკონომიკის სახელმწიფოებრივი რეგულირების პრინციპით. მთავრობა უცხოურ კომპანიებს განიხილავს როგორც ეკონომიკური განვითარების ერთ-ერთ საშუალებას, თუ ეკონომიკური მიზნების რეალიზების შემაფერხებელს? ქვეყნის ეკონომიკის რომელ სექტორს –კერძოს თუ სახელმწიფოს მიეკუთვნება კომპანიის დამკვეთები? მთავრობა დაეხმარება თუ არა სამამულო მიმწოდებელს? ქვეყნის ეკონომიკის რომელ სექტორს –კერძოს თუ სახელმწიფოს მიეკუთვნება კომპანიის კონკურენტები? თუკი სახელმწიფოს, შეუძლია თუ არა უცხოურ კომპანიას კონკურენცია გაუწიოს სახელმწიფო ფირმებს თნაბარ პირობებში? ქვეყანაში ცვლილებები ხორციელდება როგორც თვითნებური აქტი მთავრობის მხრივ, თუ მთავრობა ხელმძღვანელობს კანონის უზენაესობის პრინციპით? მოქმედი მთავრობის გადადგომის შემთხვევაში უნდა ველოდეთ თუ არა ძირეულ ცვლილებებს ეკონომიკურ პოლიტიკაში ახალი მთავრობის მხრივ. ამა თუ იმ ქვეყანაში პოლიტიკური რისკების შეფასებისათვის საჭირო ინფორმაციის მოცულობა და ხასიათი დამოკიდებულია იმაზე, თუ რა ბიზნესით არის დაკავებული კომპანია და ასევე რა ხანგრძლივობით გეგმავს იგი მუშაობას ადგილსამყოფელ ქვეყანაში. რაც უფრო დიდია კომპანიის ინვესტიციები და რაც უფრო ხანგრძლივი ვადით არიან ისინი გამიზნული, მით უფრო მრავალმხრივ უნდა შევაფასოთ პოლიტიკური რისკები

4.საერთაშორისო ბიზნესის სამართლებრივი გარემო

საერთაშორისო ბიზნესის წარმართვაზე მნიშვნელოვანწილად საკუთარი და მიმღები ქვეყნების კანონები ახდენს გავლენას. ეს კანონები განაპირობებენ კომპანიის მიერ ბაზრის არჩევას, პროდუქციაზე ფასების დაწესებას, საჭირო რესურსების ღირებულებას (სამუშაო ძალა, ნედლეული, მასალები და ტექნოლოგიები). სხვადასხვა ქვეყნის სამართლებრივი სისტემები განსხვავდება ერთმანეთისგან ისტორიული, კულტურული, პოლიტიკური და რელიგიური ნიშნით, რაც საერთაშორისო კომპანიების წინაშე ბევრად უფრო რთულ ამოცანებს აყენებს. მათ უნდა დაიცვან არა მხოლოდ საკუთარი ქვეყნის, არამედ იმ ქვეყნების კანონებიც, სადაც მათი ბიზნესი ფუნქციონირებს.

განასხვავებენ სამართლებრივი სისტემის სამ ტიპს: ზოგად, სამოქალაქო და რელიგიურ სამართლის სისტემას.

ზოგადი სამართალი აშშ-ის, დიდი ბრიტანეთისა და მისი ყოფილი კოლონიების, ასევე, კანადის, ავსტრალიის, ახალი ზელანდიის, მაღაიზიის სამართლებრივი სისტემის საფუძველია. ზოგადი სამართალი ემყარება ცალკეულ სასამართლო საქმეზე ქვეყნის მთელი ისტორიის მანძილზე დაგროვილი გადაწყვეტილებების მიღების ერთობლივ გამოცდილებას. ამით იქმნება პრეცედენტები, რომლებსაც სხვა მოსამართლეები იყენებენ ანალოგიური საქმეების განხილვის პროცესში.

სამოქალაქო სამართლის ანუ კოდიფიცირებული სამართლის სისტემა ემყარება მოქმედებათა კოდიფიკაციას და ითვალისწინებს დეტალურად დამუშავებული კანონების კომპლექსს, რომელიც შედის კოდექსში. ამ კანონების საფუძველზე, სადაც იმ მოქმედებათა დეტალური ჩამონათვალია, რომელიც ნებადართულია ან არ არის ნებადართული, ხორციელდება ბიზნესი. ზემოაღნიშნულ ორ სისტემას შორის ძირითადი განსხვავება არის ის, რომ ზოგადი სამართლის სისტემის პირობებში დეტალურად მუშავდება კონტრაქტები, სხვადასხვა შესაძლებელი სიტუაციების გათვალისწინებით, ხოლო სამოქალაქო სამართლის სისტემა გამორიცხავს ასეთ დეტალიზაციას, ვინაიდან ყველა სადავო საკითხის პასუხი ჩამოყალიბებულია სამოქალაქო კოდექსში. სამოქალაქო, ანუ კოდიფიცირებულ სამართალს ეყრდნობა 70-ზე მეტი ქვეყანა (გერმანია, საფრანგეთი, იაპონია, საქართველო და სხვ.).

რელიგიური სამართალი დაფუძნებულია ოფიციალურად დადგენილი რწმენის წესებისა და რელიგიური წეს-ჩვეულებების სისტემაზე, ამა თუ იმ რელიგიური სწავლების (მოძღვრების) შესაბამისად. სახელმწიფო მართვის ფორმა, რომლის დროსაც მოქალაქეთა სამოქალაქო და კრიმინალური ქცევა რეგულირდება რელიგიური სამართლით, ეწოდება თეოკრატია. ირანში, მაგალითად, ისლამური რელიგიის მსახურების ჯგუფი მოქალაქეთა მოქმედებების კანონიერებას და არაკანონიერებას განსაზღვრავს „ყურანის“ თავისებური განმარტებების საფუძველზე. რელიგიურმა სამართალმა შეიძლება საგანგებო პრობლემები შექმნას კომპანიების საქმიანობაში. მაგალითად, მუსლიმანური საღმრთო წიგნის, ყურანის შესაბამისად, სესხზე პროცენტის აღება ღარიბთა არასამართლიან ექსპლუატაციად ითვლება. ამიტომ მუსლიმანურ ქვეყნებში ფუნქციონირებადი კომპანიები და ფინანსური ორგანიზაციები იძულებულნი არიან შეიმუშაონ ფინანსური ხელშეკრულებების ალტერნატიული ვარიანტები, რომლებიც საშუალებას მისცემს მათ დააგროვონ და დააბანდონ კაპიტალი.

საერთაშორისო ბიზნესში დიდ როლს თამაშობს **საერთაშორისო სამართალი**, რომელიც არეგულირებს სახელმწიფოთა ურთიერთობებს საქონლის, წარმოების ფაქტორებისა და კაპიტალის მოძრაობის საკითხებში.

5. საერთაშორისო ბიზნესის ეკონომიკური გარემო

საერთაშორისო ეკონომიკური გარემო გვიჩვენებს საქონლისა და მომსახურების წარმოებისა და მოხმარების არსებულ და პოტენციურ შესაძლებლობებს, რომლის განმაზოგადებელი მაჩვენებელია ცხოვრების დონე, მთლიანი ეროვნული პროდუქტი მოსახლეობის ერთ სულზე, ფასებისა და ვალუტის კურსის სტაბილურობა, უმუშევრობის დონე და სხვა.

ქვეყნების ეკონომიკური გარემოს ხასიათი, პირველ რიგში, დამოკიდებულია ეკონომიკური სისტემის ტიპზე. არსებობს ეკონომიკური სისტემის ოთხი ტიპი: ტრადიციული, მბრძანებლური, თავისუფალი და შერეული ეკონომიკური სისტემა. საერთაშორისო ბიზნესის მდგომარეობა,

გაშლა—განვითარება გადამწყვეტადაა დამოკიდებული ეკონომიკური სიტემის ტიპზე და ხასიათზე.

კომპანიის ფუნქციონირებაზე საერთაშორისო ეკონომიკური გარემოდან ძირითადად ზემოქმედებენ შემდეგი ფაქტორები: ინფლაცია, ვალუტის გაცვლის კურსი, სესხზე პროცენტული განაკვეთი, ეკონომიკური ვარდნა.

მრავალეროვნული კორპორაციები გავლენას ახდენენ იმ ქვეყნის ეკონომიკაზე, სადაც ფუნქციონირებს მათი ბიზნესი. ამ კორპორაციებს შეუძლიათ ინვესტიციების დაბანდება ახალ ქარხნებსა და ფაბრიკებში და ამით შექმნან ახალი სამუშაო ადგილები მიმღებ ქვეყანაში. ამ სახის ინვესტიციები სამუშაოთი უზრუნველყოფს ადგილობრივ მოიჯარეებს, მშენებლებსა და მომწოდებლებს.

ზოგიერთი ქვეყნის ხელისუფლება ხელს უშლის უცხოური ფირმების ინვესტიციების მოზიდვას. ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები ინვესტიციებს განიხილავენ როგორც ექსპლუატატორულ ქმედებას, ვინაიდან მოგება ამ ინვესტიციებიდან მცირე რაოდენობით რჩება მიმღებ ქვეყანას, მაგრამ მაღალი დონის საგარეო ვალის მქონე ქვეყნებმა შეცვალეს თავიანთი პოლიტიკა და ინტენსიურად იზიდავენ უცხოურ ინვესტიციებს. მრავალეროვნული კორპორაციების დადებითი მხარე არის ისიც, რომ ისინი იხდიან გადასახადებს, რაც აძლიერებს ადგილობრივ ეკონომიკას და ხელს უწყობს საგანმანათლებლო დაწესებულებების მუშაობის, სატრანსპორტო და სხვა მუნიციპალური სამსახურების სრულყოფას.

6.საერთაშორისო ბიზნესის ტექნოლოგიური გარემო

ტექნოლოგიური გარემო ბიზნესის უცხო ქვეყანაში წარმატებით წარმართვის მნიშვნელოვანი ასპექტია. ქვეყნის ბუნებრივი რესურსები, ისევე როგორც ინვესტიციები ადამიანურ კაპიტალში და კაპიტალი მატერიალური აქტივების სახით, დიდ გავლენას ახდენენ ქვეყნის მიმზიდველობაზე საერთაშორისო საქმიანი ოპერაციების განხორციელებისათვის.

ქვეყნის ტექნოლოგიური გარემოს საფუძველია მისი რესურსები ნაყოფიერი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების, მდიდარი ბუნებრივი რესურსების (ნავთობი, ოქრო, ალმასი და სხვ), ჭარბი სამუშაო ძალის სახით.

რესურსების არსებობა ან უკმარისობა გავლენას ახდენს იმაზე, თუ რომელი პროდუქცია იწარმოება ამა თუ იმ ქვეყანაში. **ავსტრალია, არგენტინა და ტაილანდი**, რომლებსაც ნაყოფიერი სასოფლო-სამეურნეო სავარგულები გააჩნიათ, სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ექსპორტიორები არიან.

იაფი სამუშაო ძალის მქონე ქვეყნების – ჩინეთისა და ინდონეზიის კომპანიები აწარმოებენ და მსოფლიო ბაზარს აწვდიან შრომატევად პროდუქციას. ისლანდია და ახალი ზელანდია, პირიქით, სამუშაო ძალის დეფიციტის გამო ასეთი პროდუქციის იპორტიორები არიან, რადგან მათ არ შეუძლიათ შრომატევადი პროდუქციის წარმოება მოგებით.

ტექნოლოგიური გარემოს სრულყოფის და ფორმირების ერთ-ერთი ხერხია ინვესტიციები. პროდუქციის წარმოებისა და განაწილების პროცესის გაადვილებისათვის მრავალი ქვეყანა, მათ შორის კანადა, გერმანია და იაპონია დიდ თანხებს აბანდებენ თავის ინფრასტრუქტურაში (ავტომაგისტრალები, კავშირგაბმულობისა და წყალმომარაგების სისტემები და სხვ.). ასევე მრავალმა ქვეყანამ დიდი ინვესტიციები განახორციელა ადამიანურ კაპიტალში, რამაც ხელი შეუწყო ამ ქვეყნების მოქალაქების ცოდნის სრულყოფას და სამუშაო ძალის შრომის მწარმოებლურობის ამაღლებას.

ტექნოლოგიური გარემოს ცვლილების კიდევ ერთი ხერხია ტექნოლოგიების გადაცემა (technology transfer) ერთი ქვეყნიდან სხვა ქვეყანაში. ზოგიერთი ქვეყანა ტექნოლოგიების გადაცემის მომხრეა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სტიმულირების ხარჯზე. ასე, მაგალითად, უნგრეთსა და პოლონეთში შემოდებული იყო საგადასახადო და სხვა შეღავათები, რამაც დააინტერესა კომპანიები ენერჯ ლეჯიტრიც და ენერჯ ოტორს აქტივებისათვის საწარმოები ამ ქვეყნების ტერიტორიაზე.

სხვა ქვეყნებმა ტექნოლოგიური გარემოს სრულყოფას მიაღწიეს საკუთარ რესურსებზე და სამომხმარებლო ბაზრებზე შეღწევის სანაცვლოდ ტექნოლოგიების შემოტანის პირობით. მაგალითად, საუდის არაბეთმა ნავთობმომპოვებელ კომპანიებთან ხელი მოაწერა კონტრაქტს ნედლი ნავთობის მოპოვებაზე პირობით, რომ ეს კომპანიები შეასწავლიდნენ მათ სპეციალისტებს ნავთობის მოპოვების თანამედროვე მეთოდებს.

ქვეყნის ტექნოლოგიური გარემოს განმსაზღვრელ ფაქტორს მიეკუთვნება ინტელექტუალურ საკუთრებაზე უფლებების დაცვის დონე, რომელსაც უზრუნველყოფენ ამ ქვეყნის კანონები. ინტელექტუალური საკუთრება, რომელსაც მიეკუთვნება პატენტები, საავტორო უფლებები, სავაჭრო მარკები და სხვ., შეადგენენ უმრავლესი მრავალეროვნული კორპორაციების აქტივების მნიშვნელოვან ნაწილს. ქვეყნებს, რომლებიც ვერ უზრუნველყოფენ ინტელექტუალური საკუთრების დაცვას, მაღალი ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებული უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის ნაკლები შესაძლებლობები აქვთ.

მრავალ ქვეყანაში მიღებულია ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის კანონები. გარდა ამისა, ასეთი უფლებების დაცვა უზრუნველყოფილია სხვადასხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებით. ინტელექტუალური საკუთრების არაღამაკმაყოფილებელი დაცვა საერთაშორისო კომპანიებს შეიძლება მეტად ძვირი დაუჯდეთ. სხვადასხვა ქვეყნებში საპატენტო პრაქტიკის განსხვავებამ შეიძლება გამოიწვიოს კონფლიქტური სიტუაციები. მაგალითად, იაპონიის კომპანიებში მიღებულია გაფორმდეს პატენტების დიდი რაოდენობა, რომელთაგან თითოეული წარმოადგენს მხოლოდ უკვე არსებული პატენტის უმნიშვნელო მოდიფიკაციას. აშშ-ის კანონმდებლობა, პირიქით, მოითხოვს პატენტუნარიანი გამოგონებები იყოს პრინციპულად ახალი და სასარგებლო. აქედან გამომდინარე, აშშ-ის კომპანიები არეგისტრირებენ ბევრად ნაკლებ პატენტებს იაპონიის ფირმებთან შედარებით.

პრობლემები საერთაშორისო ბიზნესში შესაძლებელია გამოწვეული იყოს სავაჭრო ნიშნებისა და ბრენდების რეგისტრაციით. როგორც წესი, ბევრი ქვეყანა იყენებს პირველი განმცხადებლის პრინციპს, რომელიც ხშირად ქმნის კონფლიქტურ სიტუაციას. კომპანიამ შეიძლება აირჩიოს თავისი ქვეყნის შიგა 76 ბაზარზე ცნობილი სახელწოდება, ან სავაჭრო მარკის დასახელება, მაგრამ პროდუქციის სხვა ქვეყანაში ექსპორტირების დროს შეიძლება აღმოჩნდეს, რომ რომელიმე მეწარმემ უკვე გააფორმა საკუთრების უფლება ამ ქვეყანაში ასეთ მარკაზე ან დასახელებაზე.

საერთაშორისო ბიზნესის პრაქტიკაში არის შემთხვევები, როდესაც პატენტების გაფორმების, განაცხადების განხილვის გაჭიანურების გამო კომპანიებს ყოველგვარი გადახდების გარეშე შეუძლიათ გამოიყენონ სხვა კომპანიების მიერ შექმნილი ტექნოლოგიები და მიიღონ მოგება. ამიტომ ინტელექტუალურ საკუთრებას ესაჭიროება სრულყოფილი დაცვის მექანიზმის გამოყენება.

7. საერთაშორისო ბიზნესის კულტურული, ეთიკური და სოციალური გარემო

საერთაშორისო ბიზნესი არ შემოიფარგლება მარტო ეროვნული ჩარჩოებით, იგი სცილდება მას და ამიტომაც კულტურული განმასხვავებლების მნიშვნელობა ორგანიზაციებისათვის მეტად იზრდება და უფრო დიდ გავლენას ახდენს საქმიანი აქტივობის ეფექტიანობაზე. ნებისმიერი ბიზნესი დაკავშირებულია ადამიანებს შორის კონტაქტებთან, რაც საერთაშორისო ბაზარზე წარმატების მოპოვებისათვის მოითხოვს სხვადასხვა ერების კულტურის, ურთიერთობების ნორმების, სოციალური გამოცდილების ცოდნას.

საერთაშორისო ბიზნესში კულტურული გარემოს ფაქტორები ქმნიან ყველაზე მეტ სირთულეებს. აქედან ჩნდება კროსკულტურული პრობლემები, ანუ წინააღმდეგობები, რომელიც განპირობებულია იმ ახალ სოციალურ და კულტურულ პირობებში მუშაობით, სადაც ადამიანების ცალკეულ ჯგუფებს შორის აზროვნების სტერეოტიპებში განსხვავება არსებობს. სწორედ ამიტომ, ეროვნული კულტურების კორექტული შეფასება და განსხვავებების ადეკვატური დადგენა სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება.

საერთაშორისო პრაქტიკაში ცნობილია, რომ საქონლის, მომსახურების გაყიდვისას სხვადასხვა ტერიტორიაზე აუცილებლად გასათვალისწინებელია სხვადასხვა კულტურის მქონე მომხმარებლები, რისთვისაც საჭიროა კროსკულტურული პრობლემების გაგება, იმ კულტურის მახასიათებლების ცოდნა, რომლებიც საერთაშორისო ბიზნესის კულტურულ გარემოს ქმნიან. აქ დიდი როლი ენიჭებათ მენეჯერებს, ვინაიდან ეს პროცესები მათგან მოითხოვს კროსკულტურულ ლიდერობას, რომელიც ეფუძნება განსხვავებულ კულტურათა წარმომადგენლების თანამშრომლობას საერთო ღირებულებათა განსაზღვრის მეშვეობით.

საქმიანი სამყაროს ინტერნაციონალიზაციის შესაბამისად იზრდება ინტერესი მენეჯერებისა და კომპანიების ეთიკისა და სოციალური პასუხისმგებლობისადმი.

ერთერთი უმნიშვნელოვანესი ეთიკური ასპექტი საერთაშორისო ბიზნესში არის კომპანიის დამოკიდებულება პერსონალისადმი. სხვადასხვა ქვეყნების კომპანიებში ეთიკური ქცევის ასპექტში ყველაზე დიდი სხვაობა, თავს იჩენს ისეთ სფეროებში, როგორცაა მუშაკების სამსახურში მიღება და განთავისუფლება, შრომის ანაზღაურებისა და სათანადო სამუშაო პირობების უზრუნველყოფა, დამოკიდებულება მუშაკის პირადი ცხოვრების კონფიდენციალურობისადმი და პატივისცემის გამოხატვა პერსონალის მიმართ.

მრავალი ეთიკური პრობლემა დაკავშირებულია იმასთან, თუ რა დამოკიდებულება აქვთ მუშებსა და მომსახურე პერსონალს თავისი კომპანიისადმი, რაც გულისხმობს ინტერესების კონფლიქტებს და მუშაკების პატიოსნებას.

ბიზნესის წარმართვის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი ეთიკური ასპექტია კომპანიისა და მისი მუშაკების ურთიერთობები ეკონომიკური საქმიანობის სხვა სუბიექტებთან. კომპანიის ინტერესების მთავარი სუბიექტებია: შემკვეთები, კონკურენტები, აქციონერები, მიმწოდებლები, დილერები და პროფკავშირები.

კომპანიებს გააჩნიათ სოციალური პასუხისმგებლობა მათი საქმიანობის შედეგებით დაინტერესებულთა წინაშე, ასევე, გარემოს დაცვისა და

საზოგადოებრივ კეთილდღეობასთან მიმართებაში. ზოგიერთი კომპანია პასუხისმგებლობას იღებს სამივე ჩამოთვლილი მიმართულების მიხედვით და მაქსიმალურად ცდილობს წარმატებით შეასრულოს თავისი მოვალეობები. ამ დროს სხვა კომპანიები ირჩევენ ამ მიმართულებებიდან ერთს ან ორს. არსებობს კომპანიები, რომლებიც სოციალურ პასუხისმგებლობას საზოგადოების წინაშე არც ერთი სახით არ იღებენ.

თანამედროვე ეტაპზე არის მცდელობა, რომ განხორციელდეს კომპანიების საქმიანობის ეთიკური და სოციალური ასპექტების რეგულირება საკანონმდებლო ბერკეტების გამოყენებით. ამის მაგალითებია ისეთი კანონები, როგორცაა „კანონი საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობაში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ“, „კანონი უცხოელ მოქალაქების მიმართ კანონდარღვევების შესახებ“, „მექრთამეობასთან ბრძოლის კონვენცია“, ასევე შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის საქმიანობა.

Foreign Corrupt Practices Act, FCPA – „კანონი საგარეო-ეკონომიკურ საქმიანობაში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ“, რომელიც უკრძალავს ამერიკულ კომპანიებს ქრთამის მიცემას საზღვარგარეთის სახელმწიფო მოხელეებისთვის ამ ქვეყანაში ბიზნესის წარმართვისათვის, მიღებულ იქნა აშშ-ის კონგრესის მიერ 1977 წელს.

Alien Tort Claims Act – „კანონი უცხოელ მოქალაქების მიმართ კანონდარღვევების შესახებ“ უკრძალავს აშშ-ის მრავალეროვნულ კორპორაციებს მოგების მიღების მიზნით უცხოელი მოქალაქეების უფლებების დარღვევას.

Anti-Bribery Convention of the Organization for Economic Cooperation and Development – „მექრთამეობასთან ბრძოლის კონვენცია“ მიღებულ იქნა კანადაში 2000 წ. და შემდეგ რატიფიცირებულ იქნა კიდევ 33 ქვეყანაში. ეს კონვენცია კრძალავს მექრთამეობას საერთაშორისო საქმიანი ოპერაციების განხორციელების დროს, რომლის დამრღვევი იხჯება კანონით.

International Labor Organization, ILO – შრომის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის ამოცანაა შრომის პირობების მონიტორინგი, განვითარებადი ქვეყნების საწარმოებში ფაქტობრივად აკონტროლებს მათ საქმიანობას.

8.საერთაშორისო ბიზნესი და ბუნებრივი გარემო

ბუნებრივი გარემო არის ადამიანის არსებობის პირობა და მისი სიცოცხლის გაგრძელების საშუალება. ამასთან, ეს ის სივრცეა, სადაც ადამიანი განაღებებს სამრეწველო, სასოფლო-სამეურნეო, კულტურულ-

საგანმანათლებლო, საყოფაცხოვრებო ობიექტებს, რაც უზრუნველყოფს მის სრულფასოვან ცხოვრებას.

ნებისმიერი ბიზნესის სტემა ბუნებრივ გარემოსთან კავშირში მოქმედებს და ამიტომ მისი დაარსებიდანვე უნდა განისაზღვროს გარემოსთან ურთიერთქმედების პრინციპები, სადაც უნდა დომინირებდეს ეკოლოგიური მიდგომა.

დღეს, როდესაც მსოფლიოში აქტიურად ინერგება მდგრადი განვითარების კონცეფცია – „Sustainable development~, ყველასათვის ნათელი გახდა როგორი დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ბალანსის შენარჩუნებას საწარმოო საქმიანობასა და ჯანსაღ, მდგრად გარემოს შორის. „Sustainable development~ მიდგომაა, რომელიც ცხოვრების ხარისხის ამაღლებასა და რესურსების გამოყენების ინტენსივობის შემცირებას უწყობს ხელს. მდგრადი განვითარება მოიცავს ასევე ისეთ მაღალპრიორიტეტულ მიზნებს, როგორცაა ეკონომიკური ზრდა, სიღარიბისა და რესურსული დეფიციტის დაძლევა. ფაქტობრივად „Sustainable development~ მოიაზრება ეკონომიკურ მდგრად განვითარებასთან ერთად, რაც საბოლოოდ უზრუნველყოფს ეკოლოგიურად უსაფრთხო მდგრადი ეკონომიკის ჩამოყალიბებას.

ამ კონტექსტში მნიშვნელოვანია მწვანე ბიზნესის – Green Business-ის განვითარება, რომელიც გულისხმობს პროდუქციის წარმოებით გარემოსადმი მინიმალური ზარალის მიყენებასა და მომუშავეთათვის სუფთა და უსაფრთხო სამუშაო პირობების დაცვას. მწვანე ბიზნესის დამახასიათებელი თვისებებია ეკოლოგიური ფაქტორების გათვალისწინება ახალი სახეობის პროდუქციის, საწარმოო პროცესებისა და ახალი ტექნოლოგიების დაპროექტების დროს; გარემოზე ბიზნესის ზემოქმედების შემცირების მიზნით, მისი წარმართვა გარემოს დაცვის მიღებული სტანდარტების მიხედვით.

ეკოლოგიური ფუნქციის სამართლებრივი მექანიზმის მიზანია ბუნებრივი გარემოს ხარისხის უზრუნველყოფა სამართლებრივი რეგულირების საშუალებებით. მთელი რიგი ასეთი კანონებისა მიზნად ისახავს ბუნებრივი გარემოს შენარჩუნებას, სამეურნეო საქმიანობის გარემოზე და ადამიანის ჯანმრთელობაზე მავნე ზემოქმედების აცილებას, გარემოს გაჯანსაღებასა და მისი ხარისხის ამაღლებას.

მსოფლიოში ცნობილია რომელი სახის ბიზნესი რა ეკოლოგიურ პრობლემებთან არის დაკავშირებული. აგრობიზნესი, რომელიც მასობრივად იყენებს მინერალურ სასუქებსა და შხამქიმიკატებს, დიდ ზიანს აყენებს გარემოს. მინერალური სასუქების მხოლოდ 40-50% იხარჯება დანიშნულებისამებრ,

დანარჩენი ნიადაგიდან ირეცხება ატმოსფერული და გრუნტის წყლებით, ხვდება მდინარეებში, ტბებში, ზღვებსა და ოკეანეებში.

მყარი საყოფაცხოვრებო ნარჩენების წარმოქმნის წყაროა სარესტორნო, ტურისტული, საკურორტო და სასტუმროს ბიზნესი. ნარჩენების ლპობა-მინერალიზაცია რამდენიმე წელი გრძელდება. მათი ნარეცხი ნაკადები ქიმიურად და ბაქტერიოლოგიურად აბინძურებენ მდინარეებსა და გრუნტის წყლებს.

მრეწველობის დარგის კომპანიები მუდმივად აყენებენ ზიანს გარემოს ჩამდინარე წყლების, გამონაბოლქვის სახით. მათი საქმიანობის შედეგად იზრდება ქიმიური დამაბინძურებლების შემადგენლობა ნიადაგსა და კვების პროდუქტებში. განსაკუთრებით საშიშია ქიმიური და ბირთვული საწარმოების ნარჩენები.

ეროვნული სიმდიდრის დანაკარგებს, რომელიც გამოწვეულია ავარიებით, კატასტროფებითა და ბუნებრივი რესურსების უყაირათო გამოყენებით, მიყვავართ ძირითადი ფონდების, სავარგულების, მიწისა და ტყის რესურსების მწყობრიდან გამოსვლამდე.

ამ პრობლემების გადაწყვეტაში დიდი როლი ენიჭება ეკონომიკის ეკოლოგიზაციას, ანუ კონკრეტული ტექნოლოგიურეკონომიკური ღონისძიებების გატარებას, რომელიც მოიცავს რესურსების დაზოგვას, ენერჯის პრინციპულად ახალი წყაროების ძიებას, მცირენარჩენიან წარმოებას, ნარჩენების გადამუშავებას და სხვ. ამისათვის კი ეკოლოგიური დანიშნულების ტექნიკაზე არ უნდა დაწესდეს მაღალი გადასახადები და როგორც საზღვარგარეთის გამოცდილება ცხადყოფს, ეკოლოგიურად ორიენტირებული საქმიანობისთვის საჭიროა ხელსაყრელი საგადასახადო კლიმატის შექმნა, რათა არ შეიქმნას დამატებითი ბარიერი გარემოსდაცვითი ინვესტიციებისთვის.

გამომცემლობა Washington Profile <http://posecur.ru/202.htm> აშშ-ის ბიზნესსტრუქტურების საქმიანობის შესახებ აღნიშნავს, რომ აქ უკვე გადავიდნენ ბიზნესის წარმართვის ახალ მოდელებზე, როდესაც იყენებენ „მწვანე“ პოლიტიკას, ანუ კომპანიები ცდილობენ მიაღწიონ ფულადი სახსრების ეკონომიას და ამასთან ერთად, შეინარჩუნონ პლანეტა. ასე მაგალითად, გადასვლა ელექტრონულ დოკუმენტბრუნვაზე კომპანიას ქაღალდის ყიდვაზე გაწეული ხარჯების ეკონომიის საშუალებას აძლევს და, ამასთან ერთად, ქაღალდის წარმოებისთვის საჭირო ხე-ტყის რესურსის დაზოგვა ხდება. ასევე, ინფორმაციული ტექნოლოგიების მასშტაბური გამოყენებით (ინტერნეტ-კონფერენციები, სკაიპი) საქმიან პარტნერებთან და კლიენტებთან სამიწვინებო ხარჯების და ბენზინის ეკონომია მიიღწევა. ამავდროულად, ეს გარემოს ნაკლები დაბინძურების საშუალებაცაა. უნდა აღინიშნოს, რომ უცხოელ

ბიზნესმენებს კარგად აქვთ გაცნობიერებული, რომ ბიზნესის განვითარება ეკოლოგიური ნორმების დაცვით ხელს უწყობს კომპანიის დადებითი იმიჯის ფორმირებას მსოფლიო ბაზარზე და საზოგადოებაში.

ამასთან ერთად, გააქტიურდა ე.წ. „მწვანე ინვესტორების“ საქმიანობა, რომლებიც რეალურად ეხმარებიან საწარმოებს ეკოლოგიური პრობლემების მოგვარებაში და მათი ინვესტიციები მიმართულია ეკოლოგიურად სუფთა ტექნოლოგიების დანერგვაზე. საუბარია იმ კომპანიებზე, რომლებიც დაკავშირებულია ენერჯის ალტერნატიული წყაროების წარმოებასთან, როგორცაა მზის, ქარის, გეოთერმული ენერჯია, ბიოსაწავი და სხვ.

გარემოსდაცვით ღონისძიებაზე დახარჯული ყოველი ფინანსური ერთეული იწვევს გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესებას და ეს შესაბამისად საზოგადოებაში უკვე არა მარტო პოზიტიური სოციალური მდგომარეობის მაჩვენებელია, არამედ ბიზნესის განვითარების აქტივია.

ბუნებრივი გარემოს კიდევ ერთ ფაქტორს წარმოადგენს მოსახლეობა და მისი სტრუქტურა, არა ზოგადად, არამედ კომპანიის ფუნქციონირების რაიონში. მაგალითად, თუ შეიმჩნევა ახალგაზრდების რაოდენობის მატება-ააშენე სკოლები, ხოლო თუ იქნება მოხუცების მნიშვნელოვანი რაოდენობა-ააგე საავადმყოფოები.

9. კომპანია და მენეჯმენტის ორიენტაციები

ის, თუ როგორ შეძლებენ საზღვარგარეთის ბაზრებზე გასული კომპანიები და მისი მენეჯერები იქ არსებულ კულტურულ რეალობაზე მორგებას, დამოკიდებულია არა მარტო მასპინძელი ქვეყნის კულტურაზე, არამედ მათ პირად დამოკიდებულებებზეც. განიხილავენ სამ ასეთ დამოკიდებულებას ანუ ორიენტაციას, ესაა: ეთნოცენტრიზმი, პოლიცენტრიზმი და გეოცენტრიზმი.

ეთნოცენტრიზმი. ეთნოცენტრიზმი იზიარებს საკუთარი კულტურის სხვა ქვეყნების კულტურებზე უპირატესობის პრინციპს. სწამს, რომ მშობლიური ქვეყნის მიზნები უპირატესია. ფიქრობს, რომ სხვა კულტურების მიღება რთულია.

პოლიცენტრიზმი. პოლიცენტრიულ ორგანიზაციას ან პიროვნებას მიაჩნია, რომ საზღვარგარეთ მათი ბიზნესერთეულები ადგილობრივი კომპანიების მსგავსად უნდა მოქმედებდნენ.

გეოცენტრიზმი. ხშირად იყენებს ბიზნესპრაქტიკას, რომელიც წარმოადგენს მშობლიური და უცხოური ნორმების ნაზავს და ყველგან ამ კულტურული ფასეულობებით სარგებლობს.

საკონტროლო კითხვები:

1. რა არის ბიზნესის გარემო და რა ელემენტებს მოიცავს იგი?
2. რას გულისხმობს საბაზრო გარემოს მრავალ-დონიანობა?
3. ჩამოთვალეთ ბიზნესგარემოს ოთხი დონე და მოკლედ დაახასიათეთ ისინი.
4. როგორია გარე ფაქტორების სტრუქტურა?
5. რა მნიშვნელობა ენიჭება სამართლებრივ გარემოს ბიზნესში?
6. რატომ არის საჭირო რელიგიური სამართლის ცოდნა საერთაშორისო ბიზნესში?
7. რატომ უჭირთ კომპანიებს პოლიტიკური სიტუაციისა და პოლიტიკური რისკების შეფასება სხვა ქვეყანაში?
8. რა მნიშვნელობა ენიჭება საერთაშორისო ბიზნესის ეკონომიკურ გარემოს?
9. რა არის ქვეყნის ტექნოლოგიური გარემოს საფუძველი?
10. რა არის ბუნებრივი გარემო და რატომ ენიჭება ბიზნესში დიდი მნიშვნელობა ეკოლოგიურ მიდგომას?
11. რა გავლენას ახდენს საერთაშორისო ბიზნესი იმ ქვეყნების კულტურაზე, სადაც იგი ფუნქციონირებს?
12. რას მოიცავს კომპანიის სოციალური პასუხისმგებლობის მართვა?